

Beek *als* Bron

EEN WANDELROUTE LANGS BOVEN- EN ONDERGRONDSE
BEKEN IN BEVERWIJK, HEEMSKERK EN WIJK AAN ZEE

WWW.BEEKALSBRON.NL

DE WANDELROUTE

Deze wandeling begint op het NS station te Beverwijk, loopt via de voormalige buitenplaatsen Scheijbeeck en Westerhout en de tuinderijen van Beverwijk en Heemskerk naar het eindpunt in Wijk aan Zee. Voor een belangrijk deel voert hij langs boven- en ondergrondse beken en waterlopen die al eeuwenlang door deze streek stromen. Van alle waterlopen is er wel één heel bijzonder: de Scheijbeeck. Een natuurlijke beek (duinrel) die vanaf de 8ste eeuw de gemeentegrens vormt tussen Beverwijk en Velsen. Ooit bezongen door Vondel en Gorter. Deze beek is - samen met vele andere anonieme beken - leidraad voor deze bewegwijzerde wandelroute.

LANGE OF KORTE WANDELING

De korte rondwandeling is 3 km, de lange variant ca. 12 km.

Horecagelegenheden: na ongeveer 2 km tref je - even van de route af - een restaurant in park Westerhout. In Wijk aan Zee zijn er cafés en restaurants te over.

1 LANGE LOME ZOMERS

Ooit lag hier het **Wijkermeer**. Het strekte zich uit van het IJ in Amsterdam naar de Pijp in Beverwijk. Vooral in de Gouden Eeuw wordt het Wijkermeer druk bevaren. De 'lustwarande' Kennemerland is dan namelijk zeer in trek bij Amsterdamse regenten en kooplieden. Zij kopen aan de oevers van het Wijkermeer een kasteel, hofstede of boerderij en verbouwen die naar hun eigen smaak en zin, en beleggen hun geld in vastgoed. Oude adel uit Midden-Kennemerland en 'nouveau riche' uit Amsterdam mengen zich moeiteloos: men trouwt met elkaar. Ook beleggingsmotieven en plezier spelen een belangrijke rol bij de aanschaf. De rijkgeworden Amsterdammers strijken hier neer voor de jacht en een lang, lui zomerverblijf. Aan de oevers van het Wijkermeer rijgen de landgoederen en hofstedes zich aan elkaar. Op het hoogtepunt zijn er 63 in totaal. Nu resten ons nog Waterland en Beeckestijn in Velsen; Akerendam en Scheijbeeck in Beverwijk.

2 BICKER OP AKERENDAM

In 1637 koopt Jan Bicker, scheepsbouwer te Amsterdam, een kavel in Beverwijk en laat er **Akerendam** bouwen. Het wordt een indrukwekkende buitenplaats met boomgaarden, moestuinen, een prieel en een duiventil. Honderd jaar later richtten de nieuwe eigenaren, de gebroeders Pels uit Amsterdam, het landgoed in naar de toen heersende Franse tuinmode. Met metershoge rechtgeschoren hagen, vijvers, rechte lanen. Nog later prefereert de nieuwe eigenaar Daniël Hooft de Engelse landschapstijl. Nog steeds zie je in de huidige tuin hiervan de kenmerken. Stichting Sluyterman van Loo is nu eigenaar van herenhuis en tuin. De laatste jaren wordt de tuin regelmatig voor publiek opengesteld.

3 THEEKOPELTJE MET UITZICHT

Wandelingetje vanuit het herenhuis in de lommerrijke tuin en dan even mijmeren in dit **theekoepeltje** met een wijs uitzicht over het Wijkermeer. Dat hadden de toenmalige bewoners van Akerendam goed bekeken. Het vergezicht vanuit Akerendam is de eigenaar in 1780 zo dierbaar dat hij het als voorrecht opneemt in een zogeheten servituut vastgelegd voor Schout en Schepenen, waarin wordt bepaald dat er nooit en te nimmer iets tussen Akerendam en het Wijkermeer mag komen. Die bepaling is nog steeds van kracht. Vandaar dat de inrichting van het huidige Stationsplein, weliswaar nu met gemeentehuis en horecagelegenheid, zo mooi open is gebleven.

4 JAGTHUIS BEIJERLUST

Zelfs huizen kunnen verhuizen. Beijerlust – ooit jachtverblijf van Jacoba van Beieren wordt wel beweerd – hoort eigenlijk thuis in Heemskerk. In 1876 laat burgemeester Zaalberg van Heemskerk het afbreken om het steen voor steen hier aan de Velsersweg opnieuw op te laten bouwen. Waarom hij zich deze moeite getroost? Tja, dat is niet bekend. De huidige eigenaar Jeroen de Wilde redt in 2010 het sterk verwaarloosde pand van de ondergang.

5 GEHARREWAR OVER EEN GRENS

Vanaf de 8ste eeuw is de Scheijbeeck de gemeentegrens tussen Beverwijk en Velsen. Deze duinrel stroomt vanuit de duinen in oostelijke richting. Wij lopen nu langs de beek naar het westen, dus terug naar de bron. Tenminste, naar de denkbeeldige oorsprong. Terug naar de bron is niet meer mogelijk, want de oorsprong van de beek die ooit ontsprong in de Breesaap, een paradijselijke duinvallei, ligt nu onder de fabrieken van Tata Steel. Onbereikbaar voor doordeweekse wandelaars.

Rond 1800 steggelen Velsen en Beverwijk over hun gemeentegrens. Het meningsverschil wordt opgelost door een grensaanpassing. Vanaf die tijd ligt zowel het herenhuis als het park binnen de gemeente Beverwijk. Nog steeds is aan het huis te zien waar vroeger de gemeentegrens liep: het bakstenen deel stond in Beverwijk; het wit gestuukte deel in Velsen.

VEILIGE HAVEN

Amsterdammer Laurens Baeck is in 1584 eigenaar van de hofstede Scheijbeeck. Deze schatrijke suikerhandelaar is liefhebber van poëzie en goed

bevriend met **Joost van den Vondel**. Scheijbeeck is voor Vondel een veilige haven als hij zich gedeisd moet houden na het verschijnen van zijn gedicht Palamedes of Vermoorde Onnoselheit waarin hij Maurits van Nassau hekelt voor de terechtstelling van Van Oldenbarneveldt. Op Scheijbeeck schrijft Vondel ook lichtvoetiger kost, zoals een lofdicht op de 'poezelachtige' Katharine, dochter van Baeck. In 1744 krijgt de hofstede Scheijbeeck een flinke opknapbeurt. Eigenares Anna Elisabeth Pancras-Geelvinck breidt het huis uit en bouwt het doodleuk over de gemeentegrens heen. De beek stroomt nu nog steeds onder het huis door. Huize Scheijbeeck doet na de Tweede Wereldoorlog tot 1965 dienst als stadhuis van Beverwijk. Nu is de firma BUKO in het pand gehuisvest.

6 VOLIÈRE MAG BLIJVEN

Wie het breed heeft, laat het breed hangen. De eigenaren van de hofstedes in Kennemerland omringen zich graag met kostbare zaken en **tierlantijnen**. Ze leggen moes- en kruidentuinen aan, boomgaarden, vijvers met vissen, kopen Franse hebbedingetjes als grote buitenvazen, plaatsens beelden en zonnewijzers, en bouwen fazanterieën, follies en volières. Zo ook op Scheijbeeck. Deze volière herinnert nog aan de originele 17e-eeuwse Frans ingerichte tuin van de hofstede Scheijbeeck. In 2007 verijdelen buurtbewoners plannen om de volière naar kinderboerderij De Baak te verplaatsen. Het rijksmonumentje mag gelukkig hier blijven.

^ Vondel op het f 5 biljet (ontwerp: R.D.E. 'Ootje' Oxenaar)

> Theekoepel Akerendam

> Tierlantijnen

7 RECHT IS MOOIER DAN KROM

Een sloot is rechthoekig, uitgegraven door mensenhanden. Een beek of rel is natuurlijk. Hij kronkelt en slingert en volgt zijn eigen weg. Maar dit stukje Scheijbeek werd rechtgetrokken, omdat de toen heersende Franse tuinmode recht prefereerde boven krom. Deze oeverbeschouwing van jeneverkruiken werd in de jaren twintig van de vorige eeuw aangelegd. Zo af en toe stelen onverlaten de kruiken, waardoor de beekwand regelmatig oogt als een haveloos gebit. Gelukkig kunnen de mannen van de afdeling Wijkzaken, bij wie park Scheijbeek in goede handen is, terugvallen op een voorraadje kruiken, aangereikt door hulpvaardige jeneverdrinkende burgers.

8 WAAR GORTER ZIJN 'MEI' BEGON

Achter park Scheijbeek, net zichtbaar achter de muur, ligt [villa Beeckzangh](#). Advocaat Daniel Koenen uit Amsterdam noemt in 1876 zijn bezit naar het gedicht *Beeckzangh van Vondel*. Zijn zoon Jaap is bevriend met de jonge [Herman Gorter](#). Tijdens een van zijn logeerpartijen op *Beeckzangh* schrijft Gorter hier '... het heele begin van Mei.. '.

Let op de nok van de gevel met een beeltenis van Vondel. Mevrouw M. Koster-Heck, de huidige bewoonster, spant zich sinds jaar en dag in om deze prachtige villa te bewaren.

9 KLEINE PARADIJZEN

De naam *Nachtegalenlaantje* zegt het al: het wemelde hier van de nachtegalen. Na de aanleg van de Velsertaverse en later in 2010 de Binnenduinrandweg pakten de [nachtegalen](#) hun biezen. Ze zitten nu verderop, achter de kinderboerderij. Als je geluk hebt hoor je de harde

trillers die worden afgewisseld met 'snok'-geluiden. Achter de doorgesloten elzen, overblijfselen van de tuinderijen, bevinden zich nu de kleine paradijzen van volkstuinters.

10 KEERZIJDE

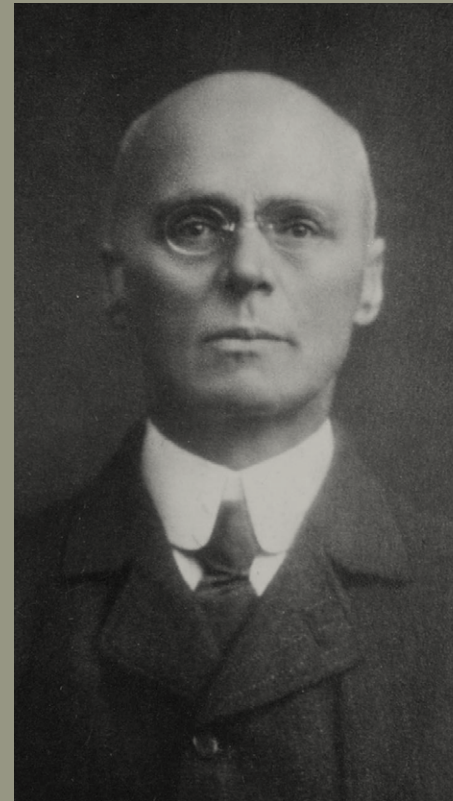
Neem de moeite om even van je pad af te wijken. Aan je linkerhand bevindt zich Keerzijde, het kunstwerk dat Paul de Kort maakte in opdracht van de provincie en gemeente Velsen. Door de aanleg van de nieuwe Binnenduinrandweg werd de originele Scheijbeek ruw doorsneden. De Kort tilt 'm naar de overkant. De golfjes in staal aan weerszijden geven aan waar de Scheijbeek onderdoor gaat en aan de andere kant van de weg weer tevoorschijn komt. Aan de Beverwijkse kant heeft de kunstenaar een fragment uit het gedicht *Beeckzangh van Vondel* op de strips gepolijst, voor de golfjes aan de Velsse zijde koos hij een fragment uit *De Mei van Gorter*.

11 PRENTENBOEK

In het voorjaar van 2007 wordt het voormalige speelveld omgetoverd tot weids park met kinderboerderij, Hooiberg, schuren, boerderij en opstallen lijken zo weggewandeld uit een idyllisch prentenboek. Ieder jaar wint De Baak door nieuwe ingrepen aan aantrekkingskracht. Zo hebben we in het najaar van 2014 45.000 sneeuwklodjesbollen geplant om in park Scheijbeek en langs het veld de korte *BeekalsBron*-wandeling te markeren. Vanaf zomer 2017 laat schaapherder Marleen de Bie hier regelmatig haar schaapskudde grazen.

12 ROBUUSTE RAMMEN

Sjanneke van Herpen, beeldhouwer en violist uit Wijk aan Zee, maakte in 2007 opdracht van de gemeente Beverwijk deze robuuste [rammen](#). Ter ere van de opening van de kinderboerderij. Let op (en voel!) het contrast tussen de ruwe en gladde steen.

^< Herman Gorter

^> Nachtegaal

> Rammen, Sjanneke van Herpen

13 ADEL IN KENNEMERLAND

Het huis met de luiken dateert van 1941. Tuinders uit de omgeving komen tot ver in de 20ste eeuw in dit huis aan de Westerhoutweg bij de rentmeester van Boreel om hun pacht te voldoen. Verderop aan je rechterhand zie je, zichtbaar tussen alle bomen, het herenhuis Westerhout dat vroeger werd bewoond door de adellijke familie Boreel. De naam Boreel duikt veelvuldig op in de geschiedenis van Kennemerland. In de duinen en de binnenduinrand bezit de familie vele percelen. In 1964 verkoopt freule Boreel huize Westerhout aan de gemeente en wordt de muziekschool hier gehuisvest. Jarenlang is het een komen en gaan van kinderen en muziekinstrumenten. Nu kun je hier in restaurant De Smaeckkamer koffie, thee of iets sterkers nuttigen. En lunchen. En dineren.

14 HERINNERINGEN IN WIT EN BLAUW

Terug naar het park. Vooral in het voorjaar herinnert Westerhout aan vroeger tijden. De toenmalige gefortuneerde bewoners laten hun have volplanten met sneeuwkllokjes, scilla's, bosanemonen, vogelmelk en boshyacinten. In de 17e eeuw wordt deze zogeheten stinsenflora vanuit Turkije naar Nederland geïmporteerd om landgoederen en buitenplaatsen te verfraaien. Ruim driehonderd jaar later hebben we daar nog plezier van. Elke lente is Westerhout opnieuw een bloemenzeetje.

15 NAGEBOOTSTE NATUUR

En nog steeds zie je bij de betonnen oversteek van de beek een groot verschil tussen het park en daarna het bos. Het park heeft men ooit gecultiveerd tot een soort tuin, waarin de zogeheten natuur zo dicht mogelijk werd benaderd. Adel en grootgrondbezitters leggen in de 18e eeuw een grote voorliefde aan de dag voor in de Engelse landschapsstijl. Een 'natuurlijke', lossere inrichting, slingerende paden en ronde vormen, raakt in de mode. Na het oversteken van de beek tref je oud productiebos, Adellijke grootgrondbezitters, zoals jonkheer Gevers van kasteel Marquette in Heemskerck en jonkheer Boreel van Westerhout, verkopen tot ver in de 20ste eeuw het hakhout van hun productiebos aan de hoogste bieders. Tuinders kortwieken na aanschaf de bomen om het hout te gebruiken als rijshout voor hun bonen- en erwenteelt.

DIKKE DOTTERS

Het moerassige deel aan je rechterhand dateert van de jaren tachtig. Dan leggen liefhebbers van 'echte natuur' deze zijtak in de beek aan om het water vrij baan te geven. Het schone duinwater levert heel wat op: dotterbloemen, waterlissen, waterkers en zelfs de wilde orchidee en de rietorchis bloeien in het voorjaar weelderig aan de waterkant.

16 VERDWENEN SLOTGRACHT

Er wordt wel gezegd dat dit vennetje de slotgracht was van het kasteel Westerhout. Bewijzen op papier zijn er niet, maar de geruchten zijn hardnekkig. Als dan in 1970 hier een gasleiding wordt gelegd en men op de restanten stuit van de eerste hofstede Westerhout, dan lijkt het bewijs geleverd. Vandaag de dag is de vijver een lieflijk watertje met, als het meezit, drijvende waterlelies. Wie geluk heeft, ziet een blauwe schicht over het water: de ijsvogel huist hier vlakbij.

DOORGAAN OF TERUGKEREN

Wie de korte BeekalsBron-route doet, keert hier op z'n schreden terug. Bewegwijzering terug ontbreekt. Voor de vijver linksaf en gewoon in rechte lijn teruglopen naar de kinderboerderij en park Scheijbeek. De wandelaar die verderop wil, vervolgt zijn pad richting Zeestraat.

- ^ < Vogelmelk
- ^ > Bos- of wilde hyacint
- < Sneeuwkllokje
- > Bosanemooon

VOLG DIE BEEK!

Dat is niet altijd eenvoudig, omdat de beken regelmatig ondergronds gaan. Vanaf Scheijbeek tot aan de vijver in Westerhout (16) is er bijna

sprake van een onafgebroken waterloop, maar daarna is het opletten geblazen. Zo duikt het lustige stroompje aan je rechterhand vlakbij de oversteek Zeestraat (18) al snel onder.

Let ook op afgegraven waterlopen (19) en beschotte gevallen (tussen 19 en 20) en op duinrellen in je dooië hoek (even voorbij 20) en aan de Voorweg (26). In de duinen weinig

kans op bovengrondse beken, wel twee vennetjes (nog voor 29) waar de dodaars weleens broedt.

17 GEBROEDERS JOOR

De gebroeders Joor boerden vroeger op een boerderij in Westerhout, tussen Velsen en Beverwijk. Eind jaren veertig van de vorige eeuw moeten zij vanwege uitbreidingen van de Hoogovens uitwijken. Dit statige huis met opstallen aan de Zeeweg wordt hun nieuwe onderkomen. Geboerd wordt hier allang niet meer. Let op de bunkers, restanten van de Tweede Wereldoorlog.

18 ZANDERIG KARRENSPOOR

De weg naar Wijk aan Zee was vroeger niet meer dan een 'zanderig karrenspoor'. In notariële akten uit de 16e en 17e eeuw wordt de Zeestraat ook wel Natteweg of Waterigewech genoemd. Weg en omliggende gronden liggen relatief laag en zijn drassig. Nog steeds trouwens. Kijk maar achterom naar dit pittige duinrelletje. De vijver aan de overkant werd in 2011 opnieuw ingericht en geschikt gemaakt voor waterberging.

19 EEUWIGE RUST

Niet voor niets valt in 1907 de keuze voor een nieuw aan te leggen begraafplaats op deze locatie. De lieflijke omgeving - het duinlandschap gloeit hier lichtjes - maar ook de hoger gelegen gronden en de daarbij horende vaak lage grondwaterstand maken deze locatie zeer geschikt. Het is namelijk wettelijk verplicht om graven boven het grondwater te delven. En zo gaan praktisch nut en goede smaak hand in hand. Gerard Salomon Boreel schenkt in 1907 een flinke lap grond aan de gemeente Wijk aan Zee en Duin voor de aanleg van een nieuwe begraafplaats. De gemeente op haar beurt verleent de jonkheer en zijn familie het recht voor zes graven. De plek mocht hij zelf uitzoeken. De beek aan je linkerhand markeert de gemeentegrens tussen Beverwijk en haar voormalige buurgemeente Wijk aan Zee en Duin, nu onderdeel van Beverwijk.

20 MOOI NIEMANDSLAND

Tijdens de aanleg van de **Binnenduinrandweg** werd dit gebied herschapen tot duinpark. Er werd een vennetje gegraven en paden aangelegd. **Duindoorns** groeiden er al. In de zomermaanden tref je een bloemenzee van ossetong, slangenkruid en middelste teunisbloem. Precies: duinflora die nu alle kans krijgt om terug te keren.

HULLEN & DUIKERS

Let op de **hullen en duikers** aan weerskanten van de Binnenduinrandweg. Vroeger legden waterschappen en metselaars er eer mee in om duikers en heulen of hullen zo stijlvol mogelijk aan te leggen. Steeds meer zie je dat deze lang verwaarloosde 'kunstwerken' (waterschapsjargon) in ere worden hersteld.

21 BOEVEN & BANDELINGEN

We naderen het tuindersgebied Heemskerkerduin. Dit afgelegen buurtje oefende honderden jaren geleden een sterke aantrekkingskracht uit op boeven en bannelingen. Nu wonen hier keurige lieden, maar lekker afgelegen is het nog steeds. Links en rechts van de Randweg vind je nollen ofwel lage duintjes. Ooit afgegraven voor de teelt van rogge en haver, later voor bonen, asperges en aardbeien. Nu vind je vooral **snijbloemen**. Reken maar dat hier de smakelijkste groentes vandaan kwamen. Van Katwijk tot Egmond liggen op de oude strandwallen en oude duinen de zogenaamde vruchtbare geestgronden. Deze mix van zand, kleiige afzettingen en veengrond, en al honderden jaren door nijvere tuinders bemest, staat borg voor de beste teelt.

IJZER IN DE SLOOT

Let onderweg op de bruine verkleuringen in de beken, zoals in deze aan de linkerkant van de Hondsbosseweg. Allesbehalve olie, maar het water van duinrellen is ijzerhoudend en laat vaak een roestkleurige aanslag op de zandbodem achter.

^^< Duindoorns

^< Hullen en duikers

^> Snijbloemen

> Duinpark, vlakbij Binnenduinrandweg

22 PRONTE KOGEL

De Nederlandse tuinbouw is over de hele wereld bekend. Vanwege de producten, maar ook omdat de tuinders innovatief zijn. **Floricultura** is ook zo'n haantje de voorste. Altijd zoekt deze internationaal vermaarde orchideeënkwekerij naar manieren om energie te besparen. Kijk op de Hondsbosweg naar rechts en zie aan de horizon één van hun oplossingen: een warmteopslagtank. De tank heeft de vorm van een hoge silo, maar kreeg door het omhulsel de 'looks' van interessant koepeltje. Architect Evert Bregman ontwierp in opdracht van de kwekerij deze pronte kogel.

23 PLAATJE UIT 1720

Een plaatje, deze boerderij met opstallen. De huidige bewoners, vanaf 1903 de familie Admiraal, hebben de boerderij gerestaureerd. **Zuid Endt** is geen Noord-Hollandse stolp waarin de koeien met de kop naar de buitenmuur staan, maar een variant op Zuid-Hollandse modellen waar het vee met de kop naar binnen stond. Koeien zien we hier niet meer. Paarden soms nog wel.

24 JONKHEREN EN BARONNEN

Duinen waren vroeger niet om te wandelen, te luiëren of rond te lummelen. Tenminste, niet voor de gewone man. Het leeuwendeel van de duingronden is tot ver in de 20ste eeuw in bezit van jonkheren en baronnen, later ook van vermogende Amsterdammers die hier in de zomermaanden verblijven. Deze geven zich maar al te graag over aan de genoegens van de jacht. De waaghals die zich toch in de duinen begeeft om zijn schamele inkomen aan te vullen, kan rekenen op lijfstraffen of gevangenisstraf. Zelfs op je eigen akker mocht je niet jagen. Het recht om te jagen is namelijk exclusief voorbehouden aan de grootgrondbezitters. Geen wonder dat de sterke verhalen over hoe stropers de jachtopzieners te slim af zijn graag de ronde deden.

LANDJES VAN VROEGER

Zo links en rechts zie je nog kleine akkers waarop wordt geteeld. Ook wel kroften of krochten genaamd. Bewoners pachten grond van de familie Boreel waar ze aardappelen, aardbeien en rabarber telen. Namen van percelen zoals Kieftenglop, Hazenkamer,

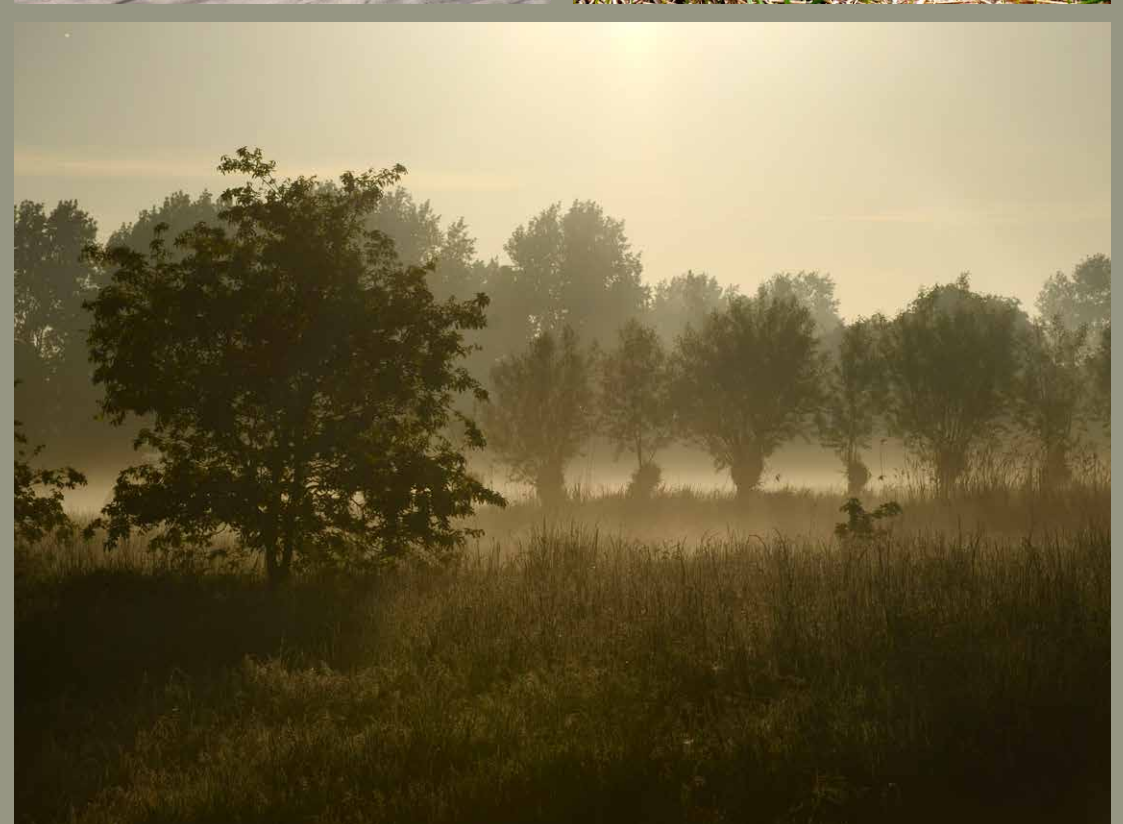
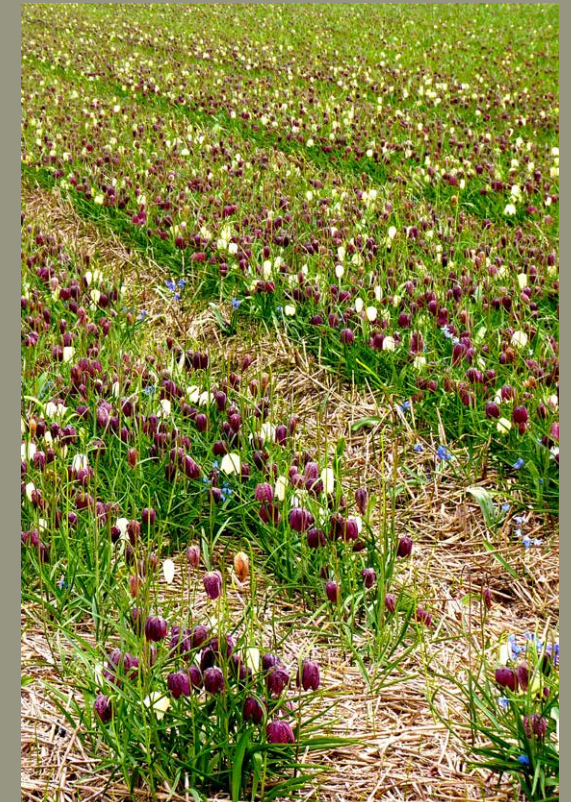
Bokkenweide en Ligustervlak stemmen toch vrolijker dan de veelal zorgelijke namen van de boerderijen in de polder als Hoop en werk, Zeldenrust en Altijd Werk. Was het leven in de binnenduinrand lichtvoetiger dan in de polders? Wie zal het zeggen. Feit is dat de geestgronden makkelijker te bewerken zijn dan de zware zeelei in de polder. Wie hier nu wandelt en niets aan zijn hoofd heeft, kan zich voorstellen dat het prettig tuinen was op deze landjes.

25 TUINDERIJEN VAN NU

Bij de ruilverkavelingen van de jaren zestig en zeventig worden duingronden aan de Duindoornweg afgegraven voor tuinbouw. Werden er vroeger vooral wortelen, sla en spinazie geteeld, de laatste jaren stapten de tuinders over op een gevarieerde teelt van kievitsbloemen, agapanthussen, sneeuwkllokjes en pioenen.

26 ECHE DUINRELLEN

Op Heemskerkerduin stromen nog enkele originele duinrellen. Weliswaar gekanaliseerd, maar het beekwater stroomt er niet minder lustig om. Dat heeft te maken met het forse hoogteverschil tussen Heemskerkerduin en Heemskerk zelf (8 meter!). Bij het Laantje tref je een klein duinrelletje. Een groter exemplaar zie je zo'n 100 m voordat de Voorweg in de Oudendijk overgaat. Die forse hoogteverschillen leidden ooit tot wrevel en verhitte gemoederen. De duinbewoners hebben nergens omkijken naar – hun overtollige water stroomt vanzelf oostwaarts en tijdens droge zomers hielden ze het water voor zichzelf door dammetjes in de beken te plaatsen. Keer op keer kloppen polderbesturen aan bij de grootgrondbezitters om hierover hun ongenoegen te uiten en hen te manen tot een bijdrage in de polderlasten. Meestal zonder resultaat.

^^> Warmtekoepel van Floricultura

^< Boerderij Zuidendt

^> Kievitsbloemen

> Hondsbosweg

27 LEKKERE RONDING

Alsof de weg het land beschut en omarmt, zo mooi is de bocht waar de Voorweg in de Oudendijk overgaat.

De Oudendijk behoort – samen met de Beverwijkse Aagtendijk, de Castricummer Korendijk en de Heemskerker Noordermaatweg en Zuidermaatweg – tot de oudste dijken van deze streek. Aangelegd in de 12e en 13e eeuw om akkers en weilanden te beschermen tegen het opstuwende water vanuit het Wijkermeer. In diezelfde fraaie bocht passeer je een karakteristieke duinhoeve uit 1900.

28 RIJKDOM AAN HUIS

Hoe rijk ben je als je als inwoner vrijelijk kunt beschikken over een natuurgebied zo groot dat je er dagen in kunt dwalen? Heel rijk, dachten wij. De schatkist bevat 800 (van de in ons land voorkomende 1400) hogere plantensoorten, 90 soorten broedvogels, 30 soorten dagvlinders en 400 soorten nachtvlinders. De duinen hier zijn kalkrijk, in tegenstelling tot de duinen noordelijk van Egmond. Na enkele grote zeedoorbraken in de Middeleeuwen bleef de kalk achter en dat zorgt nu voor een indrukwekkende variatie aan planten en bloemen. Ossentong, hazenpootje, peen, slangenkruid, harige ratelaar, walstro en tijm bloeien hier uitbundig.

ZOETE BEL

Diep onder de duingrond bevindt zich al eeuwenlang een gigantische zoetwaterbel. Een voorraad die als vanzelf door regenwater wordt aangevuld en de lageregelegen polders beschermt tegen zoute kwel. In de 20ste eeuw slonk deze voorraad schrikbarend. Het fors toegenomen gebruik van bedrijven, fabrieken

en huishoudens eist zijn tol. Uitdroging en dus verarming van de flora en fauna is het resultaat. In 1957 neemt men een wijs besluit. De zoetwaterbel wordt gespaard. Vanaf die tijd komt ons kraanwater niet meer rechtstreeks uit de duinen, maar uit het IJsselmeer en de Lek. Dat wordt naar de duinen getransporteerd, 100 meter diep in de grond geïnjecteerd, waarna het door het duinzand wordt gefilterd. Duinzand bezit de unieke eigenschap om het water van bacteriën en virussen te ontdoen. Na de infiltratie en vele andere behandelingen in de PWN-drinkwaterfabriek is het water geschikt als drinkwater. Het duurde even, maar het duinlandschap veerde op en herstelde zich wonderbaarlijk snel.

29 DOMPELVERZINKLIJN

In 1918 valt het oog van een selecte club ondernemers op een duinvallei in Velsen. De nabijgelegen havens en het Noordzeekanaal maken de Breesaap tot een perfecte locatie voor een staalindustrie. In deze paradijselijke duinvallei, waarin de originele Scheijbeeck ontspringt, vestigt zich Koninklijke Hoogovens en Staal fabrieken. Eind jaren tachtig is Hoogovens druk doende met een Landscapingplan om de staalfabriek op een goede manier in het landschap in te passen. Deze mosterdgele dompelverzinklijn, naar een ontwerp van architect Jan Elissen, is een van de resultaten van dat streven. Deze fabriek coat of verft staal voor de witgoedsector en auto-industrie.

BEEKZANG

Het binnenduin is ruigte en verstuiving, de grijszwarte takken van de dorens laten hun bessen rijpen voor spreuwen en kraaien, een stel kapmeeuwen probeert luid krijsend een indringer uit hun territorium te verjagen, als tussen laag struweel het hartsverlangen opwelt, de drang die murmelend, stamelend zijn weg landinwaarts zoekt –

daarginds, even voorbij het vroegere Rooswijk ontspringt zo de Scheijbeeck, vrij meanderend in het begin, maar verderop gewetenloos rechtgetrokken – ik herinner me de imposante oude boerderij aan het eind van de Bosweg wanneer je van Wijk aan Zee kwam, de put op het erf, het gekletter van emmer en ketting soms

ook die bedoening moest, samen met vele hectaren ongerept landschap, plaats maken voor weer nieuwe koud- of warmbandwalserijen, in mijn slaap valt het klaphek dat er stond af en toe hard achter mij dicht –

moeilijk, onmogelijk bijna, je nu nog een voorstelling te maken van hoe het ooit geweest is toen onder eendere wolkenluchten hier de eerste buitens werden aanbesteed, de lustoorden met hun waranden en dreven, ommuurde moestuinen, volières en oranjevelden, hoe baltsende pauwen bij Holland op zijn Smalst hun staartveren waaivormig, grootogig spreiden

generaties later gaan hun schorre kreten in het geraas van de Velsersweg, van ontzaglijke goederentreinen verloren, het verschiet werd nietsontziend geschonden – waar het water weide en geestgrond, armoede en rijkdom, buurtschappen uit elkaar hield, is ten slotte alleen de beek trouw aan zijn omgeving gebleven

en nog altijd kan hij niet van het leven scheiden – net zomin als jij of ik

Hans Tentije september 2008

(Geschreven op uitnodiging van de werkgroep Beek als Bron/Stichting Kunst & Cultuur Beverwijk voor de opening van de 24-uurs kunstmanifestatie Beek als Bron, 13/14 september 2008; opgenomen in zijn dichtbundel *Als het ware*, uitgeverij De Harmonie, 2010)

30 DE BEWOONDE WERELD

Hun oogopslag is vriendelijk, doch ernstig en deftig, zo omschrijft een reiziger in de 18e eeuw de Wijk aan Zeeërs. Het dorp is welvarend en het inwonertal relatief hoog (ca. 500). Maar rond 1800 taant de schelpenvisserij en wonen er nog maar 221 mensen. Wanneer de belangstelling voor 'zeebaden' toeneemt wordt Wijk aan Zee een gemoedelijke familiebadplaats. Door de komst van de Hoogovens en de veranderende smaak van vakantiegangers, keldert de aantrekkingskracht van Wijk aan Zee. Maar elk nadeel heeft zijn voordeel. Het oude zeedorp blijft gevrijwaard van grootschalige hotels en dito boulevards. Sinds initiatieven als Cultural Village, Tata Steel Chess, Zee van Staal en de vele andere culturele activiteiten floreert het dorp eigenlijk als nooit tevoren.

31 DE KLIM WAARD

Met helder weer biedt het Paasduin een schitterend panorama op het dorp, het imposante beeldenpark Zee van Staal en de Wijkertoren van Beverwijk. Honderden jaren aaneen stuift het duinzand Wijk aan Zee onder. Akkers en huizen worden regelmatig door het zand verzwolgen. Maar Wijk aan Zeeërs zijn blijkbaar koppig en volhardend. Ze planten helmgras en kruipwilg, net zo lang totdat het dorp gevrijwaard is van zand. Door die selectieve beplanting kon het Paasduin zijn huidige hoogte van 36 m bereiken.

EINDPUNT

Nemen we de bus terug of lopen we naar Beverwijk? De bus vertrekt ieder half uur vanaf het Julianaplein. Lopend ben je ruim een uur zoet. In rechte lijn naar het station is het 5 km. Neem de linkerkant van het voetpad. Die is net even mooier dan rechts.

^ Jacob Olie, Wijk aan Zee, augustus 1893

BRONNEN

- D. Aten, P. Klompmaker, *Kleine Kennemer Watergeschiedenis*, 1996.
 Piet Diemeer, *In en om boerderij Zuidendt*, Heemskring april 1993.
 Piet Diemeer, *De hakhoutcultuur*, Heemskring april 2006.
 Jan van Geest e.a. *Verloren Uitzicht. Bloei en teloorgang van het Wijkmeer*, 2002
 Jan van der Linden, Tekstbureau Zonneveld & Thöne, *Duinrust*, 2001
 Jan Morren, *De hofstede Scheijbeek*, Ledenbulletin 27 Historisch Genootschap Midden-Kennemerland, 2003.
 M. Lindeman, *Wijk aan Zee, dorp aan de branding*, Historisch Genootschap Midden-Kennemerland, 2001.
 Jan Morren, *De boerderijen langs de Adrichemmerduinen*, Ledenbulletin 33 Historisch Genootschap Midden-Kennemerland, 2010.
 Ton van Oosterom, *De tuinarchitecten Michael*, Ledenbulletin 33 Historisch Genootschap Midden-Kennemerland, 2010.
 Wouter Reh, Clemens Steenbergen, Diederik van Aten, *Zee van Land*, 2005
 Rolf Roos (onder redactie van), *Duinen en mensen Kennemerland*, 2007
 Piet Termes, *Maerdijckje ofte Cooredijck*, Heemskring, april 2007
 J. van Venetiën, *Hart van Kennemerland*, 1968
 J. van Venetiën, *Dijken om Beverwijk*, Ledenbulletin 12 Historisch Genootschap Midden-Kennemerland, 1985.
 A.J. van der Wal, Collectie Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, objectnummer 353.214
 Jan Wentink, *Requiem voor een polder*, 1976
 Natuurgids Landschap Noord-Holland, 2009
www.BioLib.de
www.middenkennemerland.nl

COLOFON

Tekst & productie

Truus Zonneveld, Zonneveld & Thöne, Beverwijk

Illustratie

Tjarko van der Pol, Beverwijk

Fotografie

Omslag en pagina 7, Peter Neijenhoff

Pagina 3, 5, 13, 15, en 16 Willem Tesselair

Pagina 13, Tristan Castricum

Pagina 13 en 15 Hans van der Mast

Vormgeving

Peter Neijenhoff, Wijk aan Zee

Drukwerk

VHP Drukkers, Heemskerk

Beek als Bron is een project van de stichting Kunst & Cultuur Beverwijk. Deze uitgave kwam tot stand dankzij ondersteuning van de gemeente Beverwijk, Velsen en Heemskerk, De Wilde ingenieurs groep en Zonneveld & Thöne.

Het project Beek als Bron hecht aan de vergeten waterlopen in deze streek. Deze eeuwenoude duinrellen zijn nuttig voor de afvoer van overtollig regenwater. Bovenal, wat zou de binnenduinrand zijn zonder beken? Al dat stromende water geeft kleur en karakter aan het landschap.

De kunstmanifestatie 'Beek als Bron' in 2008 vormde de aftrap van het project. In 2010 werd de wandeling bewegwijzerd. Hemel op Aarde (2011), Midzomernachtsdroom (2013) en Doe de Sneeuw klok! (2015) waren eenmalige wandelingen langs de Beekalsbron-route met muziek, theater en beeldende kunst.

www.kunstencultuurbeverwijk.nl

www.beekalsbron.nl

